

شمسه کلیات شمس

ایرج افشار

در شماره یازدهم و دوازدهم مجله نامه بهارستان که فاضل محترم آقای دکتر ه. توفیق سبحانی ذیل عنوان «هرینه کتابت و تذهیب دیوان کبیر شمس وقف شده بر تربت مولانا» نوشته کنار شمس زبای نسخه «دیوان العشاق» را نقل فرموده بودند مرا متوجه نوشته‌هایی کرد که درون هفت طرح شش گوشه‌ای به سفیداب نوشته شده. خوشبختانه با عکس‌های متعددی که دفتر «نامه بهارستان» از آن در اختیارم گذاردند مقدار زیادی از نوشته‌ها خوانده شد و این عبارت ناقص فعلاً از آن در دست است تا مگر به وسایل فنی ممکن شود که کلمات ناخوانده باز یافته شود:

«برسم مطالعة صاحب اعظم / دستور معظم ... العرب و العجم / عمدة وزرا ... ارباب القلم / و قدوة الامجاد الجود و النعم /

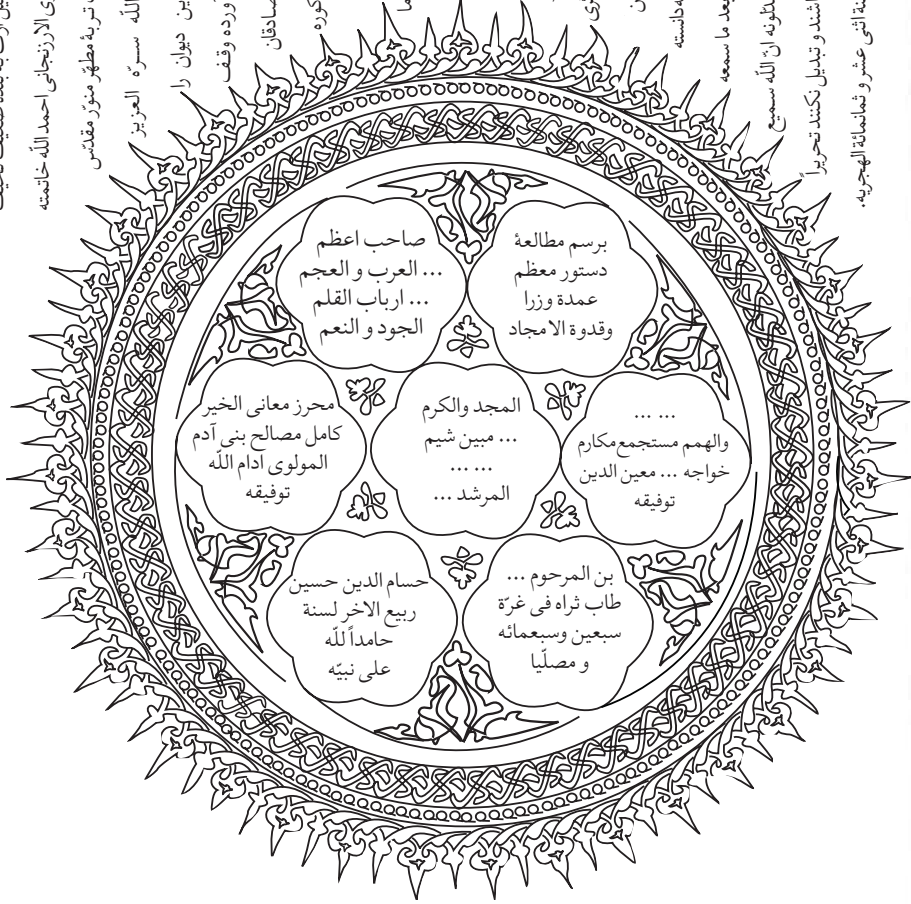
... المجد و الكرم محرز معانی الخیر / و الهمم مستجمع مكارم ... مبین شیم / كامل مصالح بنی آدم /
خواجه ... معین الدین / ... المولوی ادام الله / توفیقه المرشد ... توفیقه /
بن المرحوم ... حسام‌الدین حسین طاب ثراه فی غرة ربيع الاخر لسنة / سبعین و سبعمائه حامداً لله و
مصلیاً علی نبیه».

* * *

اینک به مناسبت، این پرسش را طرح می‌کند. نام دیوان کبیر که در چاپ‌های اخیر آن را بدین نام نامیده‌اند از کجاست؟

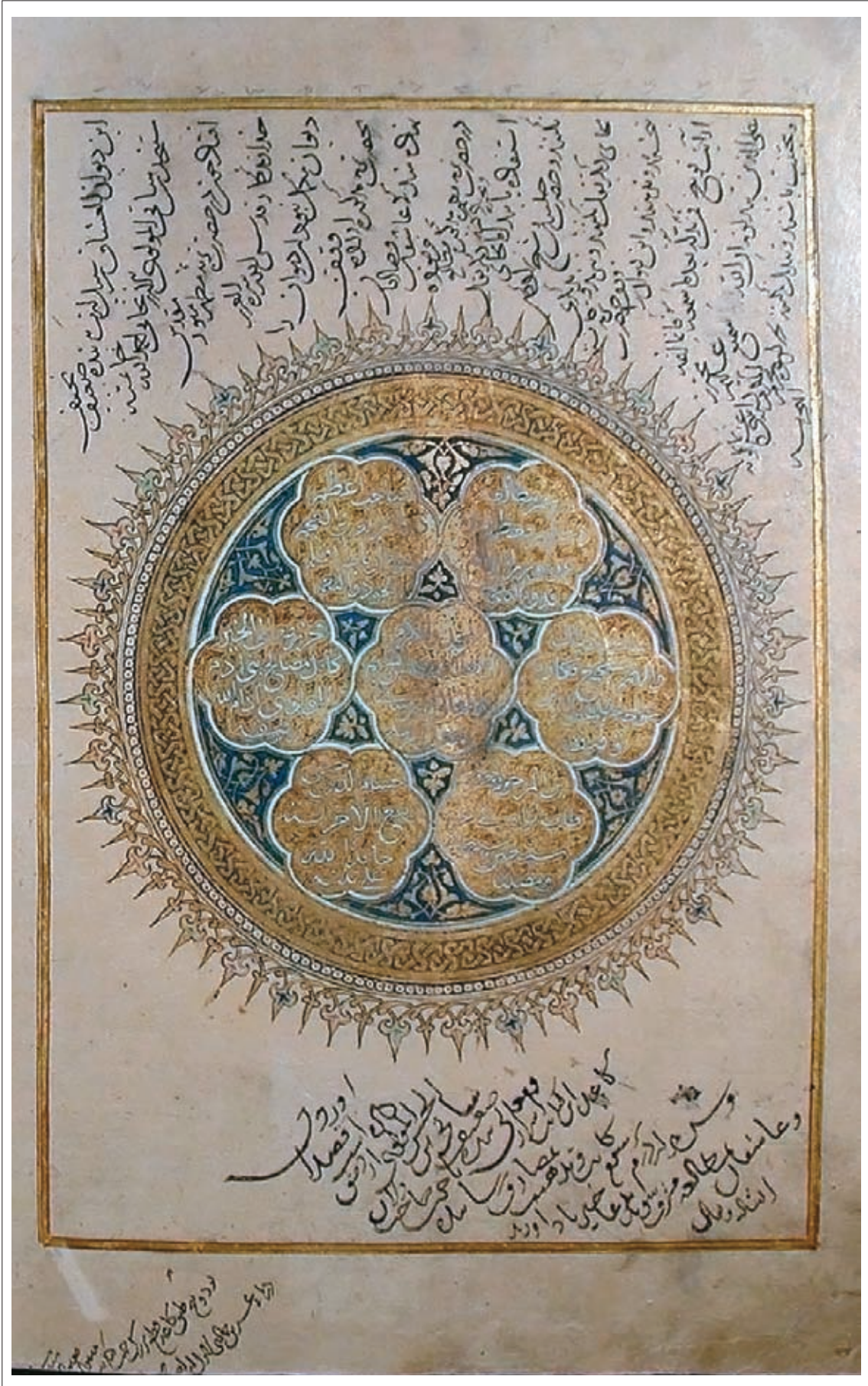
ظاهراً چنین عنوانی در مناقب العارفین و رساله سپهسالار نیامده است. در عنوان چاپ‌هایی که خان‌بابا مشار دیده و ضبط کرده است ذکر دیوان کبیر نیست. البته شادروان بدیع‌الزمان فروزانفر به اشارت در مقدمه کلیات شمس میان پرانتز یاد آوردی (دیوان کبیر به اصطلاح بیروان او) و به همین ملاحظه بر روی جلد هم «یا دیوان کبیر» را درج فرموده است (چاپ دانشگاه تهران، ۱۳۳۶). امیدست پاسخی بدین پرسش دریافت شود.

این دیوان العشاق بر سبیل اوت به بنده ضعیف نحیف
 مستخرج بن سانی المولوی الارزنجانی احمد الله خاتسته
 افتاد چون در حضرت تریه مطهر منور مقدس
 خداوندگار قدس الله سرره العزیز
 دیوان مکمل نبود این دیوان را
 بحضرت تریه مذکوره آورده وقف
 نهاده شد کی عاشقان و صادقان
 در حضرت تریه مطهره مذکوره
 مطالعه فرموده استفاده
 یابند و بخیر یاد کنند اما
 بجای دیگر نقل نکنند
 و حضرت چلبیان و
 شیخ زاییه بجای دیگر
 نقل نکنند و نیزند و بدیگری
 نبخشند و ندهند و این
 دیوان را وقف حضرت تریه دانسته
 از آیت ترویج فمن بطله بعد ما سمعه
 فلما ائمه علی الذین یتلونه ان الله سمیع
 علیم محترز و مجتنب باشند و تبدیل نکنند تحریر
 فی غرة محرم المکرم لسنة اثنی عشر و ثمانمائة الهجریه.

کاتب
 این کتابت اسرار
 و معانی [را] بنده ضعیف
 سانی بن الحسن المولوی از دمشق
 داده است قصداً آورد (۴) و شش هزار دم
 بر سوم کاتب و تذهیب بمصارف
 رسانیده تا چون صاحب دکان و عاشقان
 بمطالعه مشرف شوند بدعای خیر
 یاد آورند. انشاء الله تعالی

مهر
 نود و پنج لیلی
 کاعل قطع بزرگ جهت
 کتابت بنوی [معنی]
 [بریده شده]
 در نانی عشرین
 جمادی الاول [...]
 بریده شده]

این دیوان الغنائی سیرالیزید مدح صحت
 ستمد سیر فی اللولوی الذی یخاطب
 انما صخر صخر فی مظهره
 خدایه کما زهد علی العبد
 دیوان کلمات شریفه
 محضه فی العبد الذی
 مذک سدا کما شفا
 در صخره یعنی کبریا
 استفاد با کمال کمال
 لذت در صخره شمس
 عای کلامه شمس در صخره
 خضه و غله و این دیوان
 آرایه شرح فی کمال بیان
 علی الذین یبدلون الیقین
 و صخره با شمس و شمس

کما جعل الیوم
 و عا شمس
 ارشد ریالی

درود
 درود
 درود